

**PRÍHOVOR PREZIDENTA SR
pri príležitosti pietnej spomienky na prvý transport
Židov zo Slovenska**

Poprad, 25. 3. 2026

Ctení preživší,
vážená pani Generálna riaditeľka Slovenského národného múzea,
vážený pán podpredseda Národnej rady Slovenskej republiky,
vážený pán predseda Prešovského samosprávneho kraja,
vážený pán riaditeľ Múzea holokaustu v Seredi,
vážený pán viceprimátor,
vážené dámy, vážení páni.

Ďakujem Vám za pozvanie na dnešnú pietnu spomienku. Stanica je miesto odchodov i návratov. Miesto rozlúčok aj zvitání.

Železničná stanica v Poprade sa pred 84 rokmi stala dejiskom bolesti a utrpenia. Miestom, odkiaľ sa tisíc slovenských dievčat a žien židovského pôvodu vydalo na jednosmernú cestu v ústrety smrti.

Práve odtiaľto vypravili 25. marca 1942 prvý transport do koncentračného tábora Auschwitz. Podľa svedkov bol chladný deň a snežilo. Gardisti s bičmi v rukách hnali mladé ženy z barakov do vagónov určených na prepravu dobytká. Hrôzy, ktoré ich čakali, prekonal aj tie najstrašnejšie predstavy.

Jedna z nich zahynula počas cesty. Väčšina sa nedožila ani konca roku. Domov sa ich napokon vrátilo len dvadsať. Tisíc zmarených mladých životov. Tisíc príbehov plných sĺz a utrpenia.

Po popradskom transporte nasledovali ďalšie. V tom čase žila na Slovensku 90-tisícová židovská komunita. Viac než 70-tisíc Židov prišlo počas holokaustu o život. Krutý rozsudok nad nimi vyriekol štát. Štát, ktorý má občanov chrániť, byť im oporou a bezpečným domovom.

Tak ďaleko zašla poslušnosť a lojalita vtedajšej politickej reprezentácie voči obludnému nacistickému režimu. Tak ďaleko zašla ochota podieľať sa na zverstvách, aké v histórii nemajú obdobu.

Proces s tragickým vyvrcholením sa pritom začal nenápadne. Začal sa tým, čo so znepokojením pozorujeme i dnes – prejavmi slovnej nenávisťi, pohrdaním, predsudkami. Potvrdzujú to i skúsenosti žien, ktoré prežili. Prežili peklo, ktorého plamene ich pohltili tu, na nástupišti popradskej stanice.

Jedna z nich, Laura Špániková, spomínala: „Rozbíjali nám okná a pred domom vykrikovali: Rež a rúbaj do krve po židovskej kotrbe! Boli to pritom naši bývalí priatelia, čo bývali vedľa nás. Dvaja mladíci, z ktorých sa stali gardisti.“

Neostalo len pri spontánných prejavoch nenávisti. Diskrimináciu ľudí pre ich pôvod, náboženstvo či rasu, si osvojil štát ako oficiálnu ideológiu. Prijal obľudný súbor protižidovských opatrení pod názvom Židovský kódex.

Židovské deti začali oddeľovať od ostatných a usádzať v triedach do zadných lavíc. Židia nesmeli mať dom s oknami do hlavnej ulice, nesmeli vlastniť domáce zvieratá, kožuš, ani rádio. Ďalšia z preživších Edita Grosmanová popisovala, ako sa nemohla slobodne prechádzať po uliciach a musela na rukách nosiť žltú pásku. Nemohla študovať, pretože Židia starší než 14 rokov, nesmeli chodiť do žiadnej školy.

Editin manžel Ladislav Grosman zvečnil spomienky na toto potupné obdobie v knihe, na základe ktorej vznikol oskarový film *Obchod na korze*.

Príbeh dokumentuje udalosti, ktoré si dnes spoločne pripomínáme – ale i to, čo im predchádzalo. Vidíme, aká krátka je cesta od slovnej nenávisti k skutočnej. Od právnej či občianskej diskriminácie k priamej fyzickej likvidácii. Od postavenia druhotriedneho človeka k utrpeniu a smrti.

Dnes vnímame mnohé znepokojivé signály pripomínajúce začiatok tejto cesty. Spochybňovanie obetí holokaustu a 2. svetovej vojny. Cynizmus. Nedostatok úcty k občianskym a ľudským právam, ktoré sú ochranou pred hrozbou, na konci ktorej môžu byť vagóny smerujúce do vyhladzovacích táborov.

Vo vojnách opäť trpia a zomierajú nevinní ľudia. V slovenskej spoločnosti čelíme prejavom nenávisti, keď namiesto slov a argumentov znejú útoky, urážky a klamstvá. Keď dehonestácia názorových oponentov vedie k volaniu po ich dehumanizácii. Keď ľudia s inými postojmi sú ponižovaní, alebo označovaní za nepriateľov.

Zastavme tento trend, zastavme nenávisť, zastavme snahu o dehumanizáciu vo verejnom priestore. A pripomeňme si aj druhú stránku slovenských dejín.

Je ňou množstvo odvážnych a statočných ľudí, ktorí sa postavili proti nacizmu, ktorí proti nemu bojovali so zbraňou v ruke. Práve preto, že odmietali žiť v spoločnosti ovládanej pokrivenými pravidlami nenávisti.

Nadviažme na túto časť histórie. S hrdosťou a vedomím, že každá nespravodlivosť je skôr alebo neskôr odsúdená na porážku. Porazení boli aj strojcovia transportov a utrpenia v koncentračných táboroch – hoci to už nevrátilo život ich obetiam.

Venujme im tichú spomienku. Takisto aj všetkým, ktorí prišli o svojich blízkych, ktorí sa dlhé roky vyrovnávali s prežitou traumou. Pripomínajme si ich osudy na pietnych zhromaždeniach ako je to dnešné či prostredníctvom umenia a kultúrnych podujatí.

A venujme im prísľub, že nedopustíme opakovanie takejto histórie. Že táto stanica pod krásnymi Tatrami i všetky stanice na Slovensku ostanú miestami šťastných stretnutí a návratov.

Ďakujem.